

ความเครียดและการเผชิญความเครียดของเกษตรกรชาวนาตำบลบ้านดู่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

Stress and Coping with Stress Level of Rice Farmers in Ban Du Sub-District Muang District, Chiang Rai Province

กาญจนา ปินตาคำ^{1*} พิณัฐฉิณี จิตคำ² และ ธนพนธ์ คำเที่ยง³

Kanjanar Pintakham^{1*}, Pinuttinee Jitkham² and Thanaphon Khamthiang³

¹อาจารย์ สาขาวิชาอาชีวอนามัยและความปลอดภัย สำนักวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

²อาจารย์ สาขาวิชาสาธารณสุขศาสตร์ สำนักวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

³อาจารย์ สาขาวิชาอาชีวอนามัยและความปลอดภัย สำนักวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

*E-mail : number.vespa@hotmail.com โทร. 08-8263-5364

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเชิงพรรณานี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเครียดและระดับการเผชิญความเครียดของเกษตรกรชาวนา ประชากรเป็นเกษตรกรชาวนา จำนวนทั้งหมด 495 คน ในเขตเทศบาลตำบลบ้านดู่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคลทั่วไป แบบสอบถามความเครียดและการเผชิญความเครียดจากการทำงาน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบเกษตรกรชาวนามีความเครียดสูง ร้อยละ 92.70 มีการเผชิญความเครียดโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบการเผชิญความเครียดด้านการเรียกร้องจากงานด้านจิตใจอยู่ในระดับสูง (3.18 ± 0.34) ส่วนการควบคุมหรืออำนาจการตัดสินใจในงาน (1.67 ± 0.28) และงานการสนับสนุนทางสังคม (1.64 ± 0.38) อยู่ในระดับต่ำ จากผลการวิจัยนี้สามารถนำข้อมูลที่ได้ไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐาน ในการวางแผนการจัดการความเครียดและการช่วยเหลือให้เกษตรกรชาวนา สามารถเผชิญความเครียดได้อย่างถูกต้องเหมาะสมกับบริบทต่อไป

คำสำคัญ : ความเครียด การเผชิญความเครียด เกษตรกรชาวนา จังหวัดเชียงราย

Abstract

The aim of this cross-sectional study was to determine the stress and coping with stress level of rice farmers. The population was 495 of rice farmers in Ban Du sub-District, Muang District, Chiang Rai Province. Measurement tools used were general characteristic, stress and coping with working stress level questionnaire. Data were analyzed by using frequency, percentage, mean and standard deviation. The results showed high level of stress (92.70 %) and coping with stress level of farmers was moderate level. When considering on the other factor, we found psychological stress were high level (3.18 ± 0.34). Moreover, the control or decision-making power (1.67 ± 0.28) and social support (1.64 ± 0.38) were low levels. From the result of this study could be used as baseline data to plan for managing stress and to promote appropriate coping with stress of rice farmers.

Keywords : Stress, Coping with Stress, Rice Farmers, Chiang Rai Province

บทนำ

จากผลการสำรวจประชาชนทุกภูมิภาคของประเทศไทยของศูนย์วิจัยมหาวิทยาลัยกรุงเทพ พบประชาชนคนไทยมีความเครียดถึงร้อยละ 18 ในปี พ.ศ. 2557 และอาชีพที่มีความเครียดมากที่สุดคือ อาชีพเกษตรกรชาวนา ซึ่งพบร้อยละ 21.10 (ศูนย์วิจัยมหาวิทยาลัยกรุงเทพ, 2557) ปัญหาความเครียดของเกษตรกรชาวนามีหลากหลายปัจจัย เนื่องด้วยเป็นอาชีพที่ต้องพึ่งพาทรัพยากร ฤดูกาลและแหล่งน้ำ จึงเป็นอาชีพที่ตั้งอยู่บนความคาดหวัง ดังนั้นตลอดระยะเวลาในการทำงานตั้งแต่เริ่มเตรียมพื้นที่จนกระทั่งเก็บเกี่ยวผลผลิต หากมีปัจจัยที่ไม่เป็นไปตามความคาดหวัง ก็จะทำให้ชาวนาทกอยู่ในสภาวะผิดหวังและเกิดภาวะเครียดได้ จึงทำให้เกษตรกรชาวนาต้องเผชิญเหตุการณ์ที่ทำให้เกิดภาวะเครียดอยู่บ่อยครั้ง บางคนสามารถเผชิญเหตุการณ์และแก้ไขปัญหาได้ แต่บางคนไม่สามารถเผชิญกับภาวะเครียดดังกล่าว ส่งผลให้เกษตรกรชาวนามีโอกาสเสี่ยงต่อการฆ่าตัวตายค่อนข้างสูง จากสถิติพบเกษตรกรชาวนาฆ่าตัวตายในปี พ.ศ. 2557 จำนวน 15 รายและในปี พ.ศ. 2558 จำนวน 9 ราย โดยร้อยละ 70.8 เป็นเพศชายและร้อยละ 29.20 เป็นเพศหญิง (กาญจนา บุญยัง, 2558) จะเห็นว่าความเครียดถือเป็นปัญหาที่สำคัญอย่างยิ่งสำหรับเกษตรกรชาวนา ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อสังคมและประเทศชาติต่อไป จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความเครียดและการเผชิญความเครียดของเกษตรกรชาวนามีไม่มากนัก ส่วนใหญ่จะศึกษาถึงพฤติกรรมเสี่ยง ปัจจัยคุกคามต่อสุขภาพ ทำให้มองข้ามการดูภาวะทางจิตใจของเกษตรกรชาวนา ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาที่จะศึกษาระดับความเครียดและการเผชิญความเครียดของเกษตรกรชาวนา เพื่อดูว่าเกษตรกรชาวนาสามารถเผชิญกับเหตุการณ์ต่างๆ ที่มาคุกคามการดำเนินชีวิตได้มากน้อยเพียงใดอย่างไร เพื่อที่จะเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนการดูแลสภาพจิตใจและความปลอดภัยของเกษตรกรชาวนา เนื่องจากเป็นประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศไทย และเป็นกระดูกสันหลังของชาติ จึงจำเป็นต้องให้การดูแลและช่วยเหลืออย่างถูกต้องเหมาะสม เพื่อที่เขาจะเป็นกำลังสำคัญของประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความเครียดของเกษตรกรชาวนา
2. เพื่อศึกษาระดับการเผชิญความเครียดของเกษตรกรชาวนา

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ประกอบด้วยแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยคุกคามสุขภาพของเกษตรกรชาวนา ความเครียดและการเผชิญความเครียด ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการศึกษาหรือทบทวนเพื่อใช้เป็นข้อมูลศึกษาวิจัยในครั้งนี้

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นงานวิจัยเชิงพรรณนา โดยมุ่งศึกษาระดับความเครียดและการเผชิญความเครียดของเกษตรกรชาวนาจำนวนทั้งหมด 495 คน อาศัยอยู่ในพื้นที่ 19 หมู่บ้าน ในเขตเทศบาลตำบลบ้านคู อำเภอมือง จังหวัดเชียงราย เกณฑ์การคัดเลือกของประชากร คือมีอาชีพเกษตรกรชาวนาอย่างน้อย 1 ปีขึ้นไปและมีความยินดีเข้าร่วมให้ข้อมูล (สำนักงานเกษตรอำเภอมืองจังหวัดเชียงราย, 2559, 20 กันยายน 2559)

การดำเนินการวิจัย คณะผู้วิจัยลงพื้นที่โดยการใช้แบบสอบถามในกลุ่มตัวอย่างที่เฉพาะเจาะจงในการทำอาชีพเกษตรกรชาวนาอย่างเดียว โดยขอความร่วมมือเข้าร่วมกลุ่มการให้ข้อมูลทางการวิจัยในระยะเวลาที่ทำการศึกษา

เครื่องมือในการศึกษาวิจัยนี้ ใช้แบบสอบถามในการสำรวจ โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลทั่วไป

ส่วนที่ 2 แบบวัดความเครียดจากการทำงาน (Thai-JCQ) ฉบับ 45 ข้อ ตามแนวคิด Demand – Control – Support Model ซึ่งได้ถูกพัฒนาและเรียบเรียงเป็นฉบับภาษาไทยโดยพิชญา พรรคทองสุข (2552) เกณฑ์การให้คะแนน ได้จำแนกเกณฑ์ในการให้คะแนนเป็น 4 ระดับ ดังนี้

ไม่เห็นด้วยมาก	ระดับคะแนน 1 คะแนน
ไม่เห็นด้วย	ระดับคะแนน 2 คะแนน
เห็นด้วย	ระดับคะแนน 3 คะแนน
เห็นด้วยมาก	ระดับคะแนน 4 คะแนน

การแปลผลข้อมูลการให้คะแนนความเครียดมีดังนี้

ความเครียดระดับต่ำ	คะแนน 0 - 59 คะแนน
ความเครียดระดับปานกลาง	คะแนน 60 - 120 คะแนน
ความเครียดระดับสูง	คะแนน 121 คะแนนขึ้นไป

ส่วนที่ 3 แบบวัดการเผชิญความเครียด ซึ่งได้ถูกดัดแปลงมาจากเครื่องมือวัดสภาพการทำงาน (Job Content Questionnaire, JCQ) ของ Karasak, R. A. (1998) ผู้วิจัยก็นำมาดัดแปลงข้อคำถามให้เข้ากับบริบทของอาชีพเกษตรกรชาวนา โดยแบ่งออกเป็น 6 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการควบคุมหรืออำนาจการตัดสินใจในงาน
2. ด้านข้อเรียกร้องจากงานด้านจิตใจ
3. ด้านข้อเรียกร้องจากงานด้านกายภาพ
4. ด้านความมั่นคงในหน้าที่การงาน
5. ด้านการสนับสนุนทางสังคม
6. ด้านอันตรายในที่ทำงาน

การแปลผลข้อมูลการให้คะแนนการเผชิญความเครียดมีดังนี้

การเผชิญความเครียดระดับต่ำ	ระดับคะแนน 1.00 - 2.00 คะแนน
การเผชิญความเครียดระดับปานกลาง	ระดับคะแนน 2.01 - 3.00 คะแนน
การเผชิญความเครียดระดับสูง	ระดับคะแนน 3.01 - 4.00 คะแนน

การตรวจคุณภาพเครื่องมือวิจัย ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปทดสอบกับเกษตรกรชาวนาในพื้นที่ตำบลนางแล อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาครอนบาคของแบบวัดระดับความเครียดได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.87 และแบบวัดการเผชิญความเครียดเท่ากับ 0.93

จริยธรรมในการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยดำเนินการขออนุญาตทำการศึกษาวิจัยในมนุษย์ ซึ่งได้รับการผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยของสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงรายเป็นที่เรียบร้อยแล้วตามหมายเลขหนังสือรับรอง ETH.CRRU 002/61 ให้ไว้ ณ วันที่ 24 พฤศจิกายน 2560

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า

1. เกษตรกรชาวนามีจำนวนทั้งหมด 495 คน เป็นเพศชายร้อยละ 53.10 และเพศหญิง ร้อยละ 46.90 มีอายุอยู่ในช่วง 41-56 ปี ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส และมีระดับอยู่ในระดับประถมศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อปีต่ำกว่า 100,000 บาท ร้อยละ 82.40 ซึ่งมีรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่ายในแต่ละเดือน ร้อยละ 50.30 นอกจากนี้มีภาวะหนี้สินของครอบครัว ร้อยละ 83.70 เป็นเจ้าของที่นา ร้อยละ 48.30 เช่าที่นาทำร้อยละ 4.50 และรับจ้างแบบไม่มีที่นา ร้อยละ 36.60 และเกษตรกรชาวนาส่วนใหญ่มีโรคประจำตัว โดยเป็นโรคความดันโลหิตสูง ร้อยละ 43.03 โรคเบาหวาน ร้อยละ 23.03 และไขมันในเลือด ร้อยละ 5.25

2. ระดับความเครียด พบเกษตรกรชาวนามีความเครียดอยู่ในระดับสูง ร้อยละ 92.70 และมีความเครียดอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 7.30 (ตารางที่ 1)

3. ระดับการเผชิญความเครียด พบเกษตรกรชาวนามีระดับการเผชิญความเครียดอยู่ในระดับปานกลาง (2.41 ± 0.71) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบการเผชิญความเครียดด้านการเรียกร้องจากงานด้านจิตใจอยู่ในระดับสูง (3.18 ± 0.34) การเผชิญความเครียดด้านข้อเรียกร้องจากงานด้านกายภาพ (2.99 ± 0.50) ด้านความมั่นคงในหน้าที่

การทำงาน (2.97 ± 0.61) และด้านอันตรายในที่ทำงาน (2.02 ± 0.50) อยู่ในระดับปานกลาง การเผชิญความเครียดด้านการควบคุมหรืออำนาจการตัดสินใจใน (1.67 ± 0.28) และงานการสนับสนุนทางสังคม (1.64 ± 0.38) อยู่ในระดับต่ำ (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 1 ร้อยละของระดับความเครียดจากการทำงาน

ระดับความเครียด	จำนวน(n=495)	ร้อยละ
เครียดต่ำ	0	0
เครียดปานกลาง	36	7.30
เครียดสูง	459	92.70

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการเผชิญความเครียดจำแนกเป็นรายด้าน

การเผชิญความเครียดรายด้าน	\bar{X}	SD	ระดับการเผชิญความเครียด
ด้านการควบคุมหรืออำนาจการตัดสินใจในงาน	1.67	0.28	ต่ำ
ด้านข้อเรียกร้องจากงานด้านจิตใจ	3.18	0.34	สูง
ด้านข้อเรียกร้องจากงานด้านกายภาพ	2.99	0.50	ปานกลาง
ด้านความมั่นคงในหน้าที่การงาน	2.97	0.61	ปานกลาง
ด้านการสนับสนุนทางสังคม	1.64	0.38	ต่ำ
ด้านอันตรายในที่ทำงาน	2.02	0.50	ปานกลาง
รวม	2.41	0.71	ปานกลาง

สรุปและวิจารณ์ผล

จากการศึกษาพบเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมีความเครียดอยู่ในระดับสูงถึงร้อยละ 92.70 การศึกษาครั้งนี้ พบว่าเกษตรกรชาวนามีความเครียดอยู่ในระดับสูง ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของศูนย์วิจัยเศรษฐกิจและพยากรณ์ทางการเกษตรหรือแม่โจ้โพลล์ ที่มีการสำรวจความคิดเห็นของเกษตรกรทั่วประเทศ จำนวน 800 คน ในเดือนกรกฎาคม พุทธศักราช 2559 พบมีความเครียดอยู่ในระดับสูง จำนวนร้อยละ 90.03 สาเหตุหลักที่สำคัญคือภาระหนี้สินจากราคาผลผลิตตกต่ำ และภัยธรรมชาติ เช่น ภัยแล้ง หรือน้ำท่วม (ศูนย์วิจัยเศรษฐกิจและพยากรณ์ทางการเกษตร, 2559) แต่ไม่สอดคล้องกับธนาวุฒิ ธรรมจักร (2555) ที่พบว่าเกษตรกรชาวนา ตำบลหัวเมือง อำเภอสอง จังหวัดแพร่มีความเครียดจากการทำงาน ร้อยละ 74.3 และภาวะความเครียดของชาวนา ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ร้อยละ 88.3 (พงศ์เพชร แสงศรี, 2556) ถึงแม้ภาวะเครียดของเกษตรกรชาวนาจะไม่สอดคล้องกัน แต่จะพบว่ามียกระดับความเครียดค่อนข้างสูงในเกษตรกรชาวนา ซึ่งต้องพึงระวัง เนื่องจากกรมสุขภาพจิตได้วิเคราะห์สาเหตุการฆ่าตัวตายของชาวนาไทย พบปัญหาหนี้สินเป็นตัวกระตุ้นทำให้ชาวนาเกิดความเครียด หากเกษตรกรชาวนาไม่สามารถปรับตัวและเผชิญกับความเครียดดังกล่าวได้ ก็จะส่งผลกระทบต่อภาวะสุขภาพ เนื่องด้วยความเครียดอาจก่อให้เกิดโรคหัวใจและหลอดเลือด โรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน โรคซึมเศร้า โรคมะเร็งและปัญหาทางสุขภาพจิต เป็นต้น

จากการศึกษาพบว่า การเผชิญความเครียด พบเกษตรกรชาวนามีระดับการเผชิญความเครียดอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบการเผชิญความเครียดด้านข้อเรียกร้องจากงาน อยู่ในระดับสูง การเผชิญความเครียดด้านข้อเรียกร้องจากงานด้านกายภาพ ด้านความมั่นคงในหน้าที่การงาน และด้านอันตรายในที่ทำงาน อยู่ในระดับปานกลาง การเผชิญความเครียดด้านการควบคุมหรืออำนาจการตัดสินใจใน และงานการสนับสนุนทางสังคม อยู่ในระดับต่ำ เนื่องด้วยความเครียดเป็นภาวะทางด้านจิตใจที่เกิดขึ้น โดยสัญชาตญาณของมนุษย์จะพยายามเผชิญปัญหานั้นๆ ก่อน เพื่อสร้างความอยู่รอดให้กับตนเอง ให้ผ่านภาวะดังกล่าวไป ซึ่งเป็นไปตามที่ Lazarus, R.S., and Folkman, S. (1984) ได้อธิบายไว้ว่าเมื่อบุคคลประสบกับเหตุการณ์ในลักษณะที่เป็นสิ่งคุกคาม ความเป็น

อันตรายหรือสูญเสีย บุคคลนั้นจะพยายามค้นหาวิธีการเผชิญสถานการณ์ความเครียดที่เกิดขึ้น มุ่งแก้ไขปัญหาคืออาจก้าวผ่านกับสถานการณ์ได้ด้วยแนวทางที่หลากหลาย ขึ้นอยู่กับบริบทของแต่ละบุคคล หากไม่สามารถก้าวผ่านกับภาวะเครียดดังกล่าวได้ก็จะส่งผลกระทบต่อภาวะสุขภาพและคุณภาพชีวิตของบุคคลนั้นๆ อันมาจากภาวะการตัดสินใจที่ไม่ถูกต้อง ทำให้เกิดปัญหาขึ้นในสังคม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่พบว่าเกษตรกรชาวนามีการเผชิญความเครียดด้านการควบคุมหรืออำนาจการตัดสินใจ และงานการสนับสนุนทางสังคมอยู่ในระดับต่ำ อาจเป็นผลมาจากภาวะกดดัน ดังนั้นจากสถานการณ์ดังกล่าวต้องให้ความสำคัญและวางแผนในการดูแลสุขภาพจิตประชาชนอย่างใกล้ชิดและสร้างให้เกษตรกรชาวนามีสามารถเผชิญกับความเครียดได้อย่างถูกต้องเหมาะสมต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณ แหล่งทุนอุดหนุนการวิจัยจากสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ขอขอบคุณผู้ใหญ่นบ้านและเกษตรกรชาวนามีในเขตเทศบาลตำบลบ้านคู้ ทุกคนที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีและมีส่วนช่วยให้การวิจัยครั้งนี้ สำเร็จลุล่วงด้วยดี จึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา บุญยัง. (2558). การฆ่าตัวตายของชาวนาในสังคมไทย : กรณีวิเคราะห์จากข่าวหนังสือพิมพ์. วารสารการบริหารท้องถิ่น. 9(1).
- ศูนย์วิจัยมหาวิทยาลัยกรุงเทพ. (2557). โพลชี้คนไทยเครียด เหตุข้าวของแพง ค่าครองชีพสูงปรี๊ด. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://www.thairath.co.th/content/456112>. (วันที่ค้นข้อมูล : 5 พฤษภาคม 2561).
- สำนักงานเกษตรอำเภอเมืองจังหวัดเชียงราย. (2559). สำเนาเอกสารรายงานจำนวนเกษตรกรในจังหวัดเชียงราย. (ข้อมูล ณ วันที่ 20 กันยายน 2559).
- ศูนย์วิจัยเศรษฐกิจและพยากรณ์ทางการเกษตร. (2559). เกษตรกรไทยปี 59 เป็นหนี้มากขึ้น ชี้อผลผลิตราคาตก และภัยธรรมชาติเป็นสาเหตุมากที่สุด. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://www.citizenthaipbs.net/node/11670> (วันที่ค้นข้อมูล : 8 พฤษภาคม 2561).
- ธนาวุฒิ ธรรมจักร. (2555). การเจ็บป่วยและบาดเจ็บที่เกี่ยวข้องจากงานของเกษตรกรชาวนา ตำบลหัวเมืองอำเภอสอง จังหวัดแพร่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต, สาขาวิชาสาธารณสุข บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พิชญา พรรคทองสุข. (2552). แบบประเมินความเครียดจากงานชนิด Job Content Questionnaire ฉบับภาษาไทย. คณะแพทยศาสตร์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ หาดใหญ่ สงขลา ประเทศไทย.
- พงศ์เพชร แสงศรี. (2556). การสำรวจภาวะความเครียดของประชาชนในจังหวัดสุราษฎร์ธานี จากภาวะวิกฤตภัยแล้ง. กลุ่มงานวิชาการสุขภาพจิต ศูนย์สุขภาพจิต 4 สุราษฎร์ธานี กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข.
- Karasak, R. A. (1998). Demand/Control Model : A Social, Emotional, And Psychological Approach to Stress Risk and Active Behavior Development. In The Encyclopedia of Occupational Health and Safety (4th ed., Vol. 2, pp. 34.36 – 34.14).
- Lazarus, R.S., and Folkman, S. (1984). Stress, Appraisal, and Coping. New York : Springer. Publishing.

วันรับบทความ (Received Date) : 16 ตุลาคม 2561

วันแก้ไขบทความ (Revised Date) : 24 ธันวาคม 2561

วันตอบรับบทความ (Accepted Date) : 8 มกราคม 2562

